

ISSN 2518-7465

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ВІСНИК

*Чернігівського національного
педагогічного університету*

Випуск 142

Серія: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Чернігів
2017

ВІСНИК
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка

Головна редакційна колегія

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України **Носко М. О.**

Відповідальний редактор доктор історичних наук, професор **Дятлов В. О.**

Редакційна колегія серії "Педагогічні науки": Бобир С. Л., Боровик А. М.,
Гаркуша С. В., Гетта В. Г., Горошко Ю. В., Грищенко С. В., Давиденко А. А.,
Дорошенко Т. В., Жила С. О., Завацька Л. М., Кузьомко Л. М., Ляшенко О. І.,
Міненко А. О., Носовець Н. М., Пліско В. І., Проніков О. К., Савченко В. Ф.,
Стеченко Т. О., Стрілець С. І., Терентьева Н. О., Торубара О. М., Третяк О. С.,
Турчин Т. М.

Відповідальний за випуск: кандидат педагогічних наук, професор **Завацька Л. М.**

За зміст публікацій, достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори.

Заснований 30 листопада 1998 р.

(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.)

Адреса редакційної колегії:

14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, тел. (04622) 3-20-09.

Рекомендовано до друку вченою радою
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка
(протокол № 8 від 1 лютого 2017 року)

*Вісник Чернігівського національного педагогічного університету "Серія: Педагогічні науки"
включено до Переліку наукових фахових видань України.*

Наказ МОН України № 528 від 12 травня 2015 р.

© Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка, 2017
© Автори, 2017

Бацмай С. А. СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	5
Бацма О. В., Лях Т. Л. СТАН СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ЇХНІХ БАТЬКІВ У КОМПЛЕКСНИХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МІСТА КИЄВА	9
Барило Н. А. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ЛІЦЕЙ ІМЕНІ КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА	16
Булавенко С. Д. ФІНАНСОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ТА ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	20
Войтовська А. І. ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (ІЗ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ "БЕЗ БАР'ЄРІВ" УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ)	23
Волотовська Т. П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	26
Децюк Т. М., Василюшина Н. М. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ІТАЛІЇ	31
Довжук Н. Ш. ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА РОЗВИТКУ	35
Дрижак В. В., Єрмак С. М. АВТОНОМІЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	40
Засць Н. Ю. ВПЛИВ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ КЕРІВНИКА НА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	45
Завицька Л. М. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	51
Закревська Є. С. КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ	57

<i>Кирилюк В. М.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ	62
<i>Кіриченко С. В.</i> РОЗРОБКА СКЛАДОВИХ АКМЕОГРАМИ ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ ЙОГО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	65
<i>Ковальчук В. Я.</i> ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	68
<i>Козут С. Я.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ ПОЛЬЩІ ЯК СЕРЕДОВИЩА ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ	71
<i>Козійчук О. Г.</i> УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ	76
<i>Конончук А. І.</i> ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	79
<i>Корнієнко В. О.</i> АВТОРСЬКА РОЗРОБКА СПЕЦІАЛЬНОГО КУРСУ "АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ"	85
<i>Крапивний Я. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ЧЕРНІГІВСЬКОМУ ЄПАРХІАЛЬНОМУ ЖІНОЧОМУ УЧИЛИЩІ В ХІХ ст.	88
<i>Кудряк С. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	92
<i>Лісовець О. В.</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	98
<i>Лутченко А. В.</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	103
<i>Максименко О. В.</i> ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ	107
<i>Матлаш В. А., Рибалко П. Ф., Харченко С. М.</i> ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПІД ВПЛИВОМ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ШАХІВ	112
<i>Несін Ю. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ "МОЗКОВОГО ШТУРМУ" ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ КОМУНІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	116
<i>Новгородський Р. Г.</i> ПРИКЛАДНІ МЕТОДИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	121
<i>Носко М. О., Гришко Ю. Ю., Носко Ю. М., Дейсун М. П.</i> РУХОВИЙ РОЗВИТОК ТА СТАН ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	126

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ ЯК СЕРЕДОВИЩА ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ

Висвітлено історію становлення й розвитку Інституту професійної освіти Польщі. Особливу увагу зосереджено на розвитку наукових напрямів досліджень працівників інституту у площині розроблення теоретико-методологічних засад педагогіки праці. Акцентовано на вагомості діяльності Тадеуша Новацького як засновника й директора інституту. Зауважено вагоме значення діяльності Загальнопольського семінару педагогіки праці для розвитку педагогіки праці й професійної освіти Польщі. Розглянуто тематичні секції семінару, зазначено провідних науковців педагогіки праці, чий дослідження визначають майбутній розвиток субдисципліни "педагогіка праці".

Ключові слова: Інститут професійної освіти, педагогіка праці, Польща, професійна освіта.

Постановка проблеми. У "Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті" зазначено, що мета державної політики полягає "у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися упродовж життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти" [1].

У контексті творення єдиного освітнього простору, наявності різних наукових поглядів до формування змісту неперервної професійної освіти вагомого значення надаємо вивченню особливостей теоретичних основ професійної освіти Республіки Польща, з якою в Україні на різних рівнях налагоджена тісна співпраця. Зокрема, вагому роль відводимо співпраці наукових інституцій НАПН України з Інститутом професійної освіти Польщі. Як зазначає Неллі Ничкало, "...теоретично обґрунтовані положення щодо глобалізації та інтеграції й водночас спеціалізації в педагогічних науках й освіті набувають винятково важливого значення. Особливої уваги потребують наукознавчі проблеми, аналіз генези і сучасних напрямів спеціалізації та інтеграції... За цих умов стає першочерговим завданням звернення до актуальних проблем сучасної філософії освіти, об'єднання зусиль представників різних галузей наукового знання з метою здійснення теоретико-методологічних досліджень" [2, с. 94].

Поступово розширюється міждисциплінарний контекст педагогіки, в науковий обіг педагогічної науки України вводяться поняття субдисциплін педагогічної науки – педагогіка праці, психологія праці, медіальна педагогіка та ін. Зосередимо увагу на діяльності Інституту професійної освіти Польщі – осередку становлення й розвитку педагогіки праці, діяльність якого забезпечує науковий супровід професійної освіти.

Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз провідних напрямів діяльності Інституту професійної освіти Польщі, визначити їхній вплив на розвиток професійної освіти.

Результати теоретичного дослідження. У 1947 році у Польщі виходить друком праця "Професійна освіта в новій Польщі" (Szkolnictwo zawodowe w nowej Polsce), у якій автор Тадеуш Новацький (Tadeusz Wacław Nowacki, 1913–2011) подав програму освіти в широкому розумінні, зокрема й професійної освіти. У 1971 році Тадеуш Новацький опублікував працю "Основи професійної дидактики" (Podstawy dydaktyki zawodowej), що була не лише теоретично-практичним посібником, а виданням, в якому подано опрацьований широкий спектр проблем професійної освіти. Як згодом написав Зігмунт Вятровський (Zygmunt Wiatrowski), це була "зріла теорія" професійної освіти, яка стала відправним пунктом для нової педагогічної дисципліни – педагогіки праці [13, 27-29].

Початок 70-х років ХХ ст. Польщі в академічному середовищі було ознаменовано вагомим подією – відкриттям Інституту професійної освіти (Instytut Kształcenia Zawodowego) (1972 р., Варшава), директором якого обрано Тадеуша Новацького. В інавгураційному засіданні Наукової ради Інституту брав участь Міхал Годлевський (Michał Godlewski), тодішній віце-міністр Відомства освіти і виховання. У промові він зазначив, що теоретичною основою діяльності Інституту буде "педагогіка праці" – нова наукова субдисципліна в широкому колі педагогічних наук [12, с. 8]. Так педагогічна дисципліна "педагогіка праці" отримала своє офіційне визнання і була внесена до класифікації наук Комітетом педагогічних наук Польської академії наук.

Польська педагогіка праці – це дисципліна, що вивчає відносини людини і праці з метою підготування її до цієї діяльності. Досліджує проблеми виховання через працю, політехнічне

навчання, особистісне та професійне удосконалення працівників [5, с. 174]. У педагогічній енциклопедії подано таке її трактування: "наукова дисципліна, яка системно охоплює питання педагогічної проблематики, що виникає при зіткненні людини з працею" [9, с. 565]. Науковий колектив інституту, серед яких знані професори (Зігмунт Вятровський, Казимира Корабьовська-Новацька (Kazimiera Korabiowska-Nowacka), Людвік Колковський (Ludwik Kołkowski) та інші), працював над розробленням понятійно-термінологічного апарату, структури педагогіки праці й визначенням головних проблем досліджень педагогіки праці.

Початково Тадеуш Новацький окреслив десять напрямків науково-дослідної роботи з педагогіки праці, а саме:

- цілі навчання, їх аналіз у зв'язку зі змінами, які відбуваються в культурі, економіці і структурах працевлаштування;
- проблематика розподілу праці й виокремлення на цій підставі професій, принципів і критеріїв, що стосуються цих питань;
- зміст навчання, визначений на основі професійних характеристик, його підбір і структурування;
- питання виховання – виховання через працю;
- засоби праці вчителів у методиках і методичних розробках (проблемне і програмоване навчання);
- матеріали професієзнавства, зокрема професійного консультування;
- підвищення кваліфікації і професійне вдосконалення, пов'язані із закладом праці;
- відповідна організація процесів підготовки і професійного вдосконалення;
- проблеми контролю й оцінки навчання і професійного вдосконалення;
- педевтологічні проблеми (питання педагогічної майстерності), які стосуються вчителів професійних шкіл [6].

Ці питання згодом стали предметом обговорень Загальнопольського семінару педагогіки праці.

За словами Зігмунта Вятровського, перша дискусія над змістом і визначенням напрямів педагогіки праці, над предметом досліджень та її стратегічними завданнями відбулася вже у перші місяці функціонування Інституту професійної освіти [12, с. 8]. Більш ширша й поглиблена – під час Загальнопольського семінару педагогіки праці, який відбувся у м. Злотове (Złotowie) в 1973 році. Головними питаннями до обговорення на дискусіях були положення Тадеуша Новацького щодо уточнення завдань діяльності Інституту професійної освіти. Також це була перша спроба визначення суті педагогіки праці з подання Зігмунта Вятровського і широке обговорення цих питань [там само]. Завдання, які ставив перед собою науковий колектив, досить швидко були реалізовані. Уже 1973 року світ побачило друге доопрацьоване видання "Основи професійної дидактики" [7], яке було особливим компендіумом знань із галузі професійного навчання.

У тісній співпраці з Тадеушем Новацьким реалізує дослідження Зігмунт Вятровський. Беззаперечною є його роль в уточненні проблематики досліджень педагогіки праці, її структури. Згідно з дослідженнями Зігмунта Вятровського, предметом дослідження педагогіки праці є головні завдання, які мали вплив на подальші дослідження працівників інституту:

- історія професійного навчання і підготовки до професійної праці;
- актуальний стан підготовки кваліфікованих кадрів для народного господарства;
- професійне вдосконалення у межах безперервного навчання працівників;
- формування відповідного ставлення до праці і до життя;
- футурологічний погляд на професійне навчання, зокрема на потреби, можливості й умови навчання (у широкому розумінні – безперервне навчання);
- зв'язки між педагогікою праці й іншими субдисциплінами: психологією праці, соціологією праці, професійною дидактикою [14, с. 50].

Варто зазначити, що Загальнопольський семінар педагогіки праці став так називатися з 1975 року. До цього він мав назву Семінар проф. Тадеуша Новацького, згодом – Докторський семінар Інституту професійної освіти. Цей семінар існував до 1983 року, майже до виходу професора на пенсію [4, с. 47]. Проводячи Загальнопольський семінар педагогіки праці (майже по чотири засідання щороку), наукова рада інституту працювала над укладанням й друком виголошених доповідей. Так було започатковано періодичне видання – щорічник педагогіки праці "Школа–Професія–Праця" ("Szkoła–Zawód–Praca"), у якому висвітлювали теми, порушені на Загальнопольському семінарі педагогіки праці, що діяв з 1968 по 1983 р.

Розглянемо формування і розвиток тематичних наукових підгруп (секцій) Загальнопольського наукового семінару педагогіки праці.

Семінар охоплював шість робочих секцій:

- "Загальні проблеми педагогіки праці" – Зігмунт Вятровський (Zygmunt Wiatrowski), Казімеж Чарнецький (Kazimierz Czarniecki), Едвард Вітковський (Edward Witkowski);
- "Зміст, методи і методики професійного навчання" – Теофіл Сосновський (Teofil Sosnowski), Людвік Яницький (Ludwik Janicki), Фелікс Полашек (Feliks Polaszek);

- "Дидактичні засоби в професійному навчанні й удосконаленні" – Вацлав Казімерський (Wacław Kazimierski), Кароль Херкман (Karol Herzman);
- "Кар'єрні успіхи й придатність випускників професійних шкіл" – Казімира Корабьовська-Новацька (Kazimiera Korabiowska-Nowacka), Станіслав Літерський (Stanisław Litercki);
- "Підвищення кваліфікації та професійне удосконалення працюючих" – Станіслав Качор (Stanisław Kaczor), Веслав Карпінський (Wiesław Karpiński), Станіслав Людвічак (Stanisław Ludwiczak);
- "Орієнтація і професійне консультування" – Ванда Рахальська (Wanda Rachalska), Ервін Гондзік (Erwin Gondzik) [4, с. 48].

Діяльність наукового колективу розвивалася далі, поступово обґрунтовувався понятійний апарат педагогіки праці, розроблялися термінологічні словники [8], конкретизувалася структура нової педагогічної галузі знань. А у 1978 році вийшов друком перший посібник з педагогіки праці авторства Ванди Рахальської та Зігмунта Вятровського [10].

Дослідження науковці Інституту професійної освіти проводили у різних осередках, зокрема:

- школах й різних виховних центрах (родина, молодіжні організації, засоби масової інформації), які готували до вибору професії;

- школах й різних освітньо-виховних інституціях, що реалізували процес підготовки до професійної діяльності;

- центрах, що реалізували процес безперервного навчання працівників, зокрема у школах для дорослих, на курсах післядипломного навчання, на підприємствах праці й в організаціях, що здійснювали різні форми безперервної професійної підготовки;

- центрах, що досліджували ефективність навчання і вдосконалення професійних кадрів для народного господарства [12, с. 11].

Вагомим позитивним чинником для розвитку як інституту, так і професійної освіти Польщі був той факт, що у 1976–1978 рр. Станіслав Качор брав участь у міжнародних дослідженнях під егідою ЮНЕСКО в країнах Англії, Франції, ФРН, Швеції, Мексики, Польщі з проблем загальної та професійної освіти в контексті безперервного навчання. Звіт за результатами досліджень був прийнятий координатором досліджень Марселом Давидом (Marcel David) із Сорбонни. Згодом, беручи до уваги результати проведених досліджень, під егідою ЮНЕСКО у Польщі були організовані й проведені три міжнародні конференції (у 1983, 1985, 1987 роках), присвячені різним аспектам безперервного навчання [4, с. 49-50].

Варто звернути увагу на те, що поступово розширюється наукова географія осередків педагогіки праці. Під консультуванням провідних науковців Інституту професійної освіти у Варшаві започатковуються дослідження у вищих навчальних закладах освіти Бидгоща, Катовіц, Ополе, Лодзі, Познані тощо, окремі наукові осередки проводять тематичні дослідження, зокрема "Модернізація системи освіти Польської народної республіки", "Людина і праці. Гуманізація праці", "Вузлові проблеми в галузі професійної підготовки та освіти дорослих" та ін. Зокрема, Сілезький університет (Катовіці) презентує діяльність К. Чарнецького (K. Czarnieckiego), Е. Гондзіка (E. Gondzika), К. Корабьовської-Новацької (K. Korabiowskiej-Nowackiej), Й. Поплуча (J. Poplucza), А. Радкевича-Вінницького (A. Radkiewicza-Winnickiego) та ін. Група науковців (педагогів праці) Університету ім. Адама Міцкевича (Познань) під керівництвом Станіслава Чаєка (Stanisław Czajek) спеціалізувалася на дослідженнях професійної орієнтації і консультування.

Інститут започаткував і видавав періодичні наукові, науково-практичні видання: "Педагогіка праці" ("Pedagogika pracy"), "Бібліотека професійного навчання" ("Biblioteka Kształcenia Zawodowego"), "Бібліотека методик професійної освіти" (Biblioteka Metodyk Szkolnictwa Zawodowego), "Професійна школа" (Szkoła Zawodowa). А також журнал "Голос вчителів" (Głos Nauczycielski).

Вагомим досягненням діяльності спільноти науковців (педагогів праці) було обґрунтування й започаткування педагогічної спеціальності "педагогіка праці". У 1980 році Міністерство науки, вищої школи та техніки підписало план підготовки фахівців з педагогіки праці [3, с. 253-254]. Випускники цього педагогічного напрямку підготовки реалізували виховні завдання у професійних школах, загальноосвітніх школах, соціально-виховних інституціях та місцях праці. За змістом діяльність практикуючого фахівця з педагогіки праці є консультативною, що має на меті допомогти дитині, молодій людині чи працюючій людині у самовдосконаленні, у прийнятті кар'єрних рішень. Клієнти такого консультанта – це діти, що обирають професію, молоді люди, які потребують удосконалення професійної кваліфікації чи набуття додаткових професійних компетенцій, працюючі, котрі хочуть змінити напрям професійної кар'єри, потребують соціальної, правової чи іншої підтримки.

За перших 10 років своєї діяльності Інститут професійної освіти напружував не лише засади розвитку педагогіки праці як педагогічної субдисципліни, здійснив науково-методичний супровід професійної освіти Польщі, але і започаткував професійну підготовку фахівця із педагогіки праці.

З 80-х років педагогіка праці розвивається у трьох площинах – наукова субдисципліна, інституційні осередки, напрям педагогічної підготовки.

Плідною була і міжнародна співпраця працівників Інституту професійної освіти, зокрема відомо про співпрацю з інституціями Ленінграда, Берліна, Праги тощо. Ці контакти зумовили

тривалі дискусії над змістом педагогіки праці, зрештою і над її назвою. Як зазначає Зігмунт Вятровський, колеги з Радянського Союзу застосовують термін "професійна педагогіка", цієї думки дотримується і Станіслав Качор (Stanisław Kaczor). У Соціалістичній Республіці Німеччині (як і в Федеративній Республіці Німеччині) існували чотири терміни: "Arbeitspädagogika", "Berufspädagogika" "Betriebspädagogika", "Wirtschaftspädagogika" [12, с. 15]. Та йдеться не лише про назву, польські колеги, послідовники Тадеуша Новацького, зосереджують увагу на системному підході у польській педагогіці праці, акцентують на широкому колі досліджень. Зрозуміло, що це не може сприйматися однозначно всіма партнерами. Навпаки, зацікавленість і вивчення суті педагогіки праці свідчить про зближення поглядів та інтересів щодо значення праці в житті людини.

Інститут у співпраці з Національним комітетом з розвитку прогнозування "Польща 2000" проводить спільну конференцію (1986) під головуванням Богдана Суходольського (Bogdan Suchodolski), видає збірник наукових праць "Навчання працею і для праці" (1990).

Одним з останніх реалізованих завдань Інституту професійної освіти була діяльність Станіслава Качора в Комітеті експертів з питань освіти (1987–1989). У рапорті, який було опрацьовано під керівництвом Чеслава Купісевича (Czesław Kupisiewicz), висвітлено питання професійної підготовки в Польщі. Однак доповідь за результатами роботи цього комітету не була оголошена, до цього спричинилася нова влада Польщі і ті суспільно-політичні зміни, які вона започаткувала. Стало зрозуміло, що Інститут професійної освіти буде ліквідовано, а питання професійної освіти досліджуватимуть інституції вищої школи і Інститут досліджень освіти (Instytut Badań Edukacyjnych). Наприкінці 1989 року почався процес ліквідації інституту, а через рік його було закрито [4, с. 49–50].

Ліквідацію Інституту професійної освіти науковці педагогіки праці вважали парадоксом, вважаючи на те, що в 90-х роках із розвитком ринкової економіки, виникненням безробіття було ліквідовано інститут, який досліджував професієзнавство і професійну орієнтацію [там само].

Та з припиненням діяльності Інституту професійної освіти не припинилася наукова діяльність його працівників. Перейшовши працювати до вищих навчальних закладів чи науково-дослідних інститутів, вони поступово почали розвивати нові центри педагогіки праці, продовжуючи наукові традиції послідовників Тадеуша Новацького:

– Інститут технології експлуатації (м. Радом), зокрема, друк видань "Педагогіка праці" і "Бібліотека професійної підготовки";

– Університет Кароля Великого (м. Бидгощ): наукові школи спершу Зігмунта Вятровського, а згодом Річарда Герлаха;

– Педагогічна академія (м. Ченстохова);

– Національний центр з підтримки професійної освіти, тепер – Національний центр з підтримки професійної та безперервної освіти, який видає двічі на місяць журнал "Нова професійна школа";

– починають розвиватися наукові осередки педагогіки праці у Вищій гуманітарно-економічній школі (м. Влоцлавек) під керівництвом Зігмунта Вятровського і в Академії спеціальної освіти (м. Варшава), провідні професори – Стефан Квятковський (Stefan Kwiatkowski), Францішек Шльосек (Franciszek Szlosek), Уршула Єрушка (Urszula Jeruszka).

Аналіз монографічних видань, виданих у першій декаді 2000 років, свідчить, що педагогіка праці як наукова субдисципліна значно розширила межі досліджень, які були обґрунтовані Тадеушем Новацьким ще у далекому 1973 році. Як зазначає Францішек Шльосек, "...істотними нині аспектами досліджень для педагогіки праці стають питання, пов'язані з педагогічними функціями середовища праці і самої праці, оскільки професійна праця стала не лише основною цінністю, але також економічним примусом, питанням професійного консалтингу, що тісно пов'язане з представленими педагогікою працею проблемами професійної орієнтації і професійного консультування. До сьогодні цими питаннями не займалася жодна конкретна наукова дисципліна чи субдисципліна" [11, с. 281].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, діяльність Інституту професійної освіти Польщі розглядаємо як середовище формування методології педагогіки праці, що здійснює науковий супровід професійної освіти сучасної Польщі, є основою для розвитку педагогічної спеціальності "педагогіка праці". Вивчення досвіду діяльності Інституту професійної освіти Польщі, з'ясування його позитивів і труднощів у реалізації завдань може вказати на певні ризики у розвитку професійної освіти, допомогти здійснити реальну оцінку потенціалу професійної освіти, її науково-методологічного супроводу, застерегти від ймовірних ризиків, застосовуючи інноваційні ресурси. Подальше дослідження вважаємо за доцільне провести у напрямі аналізу досліджень наукових шкіл педагогіки праці Польщі, формування змісту підготовки фахівця з педагогіки праці.

Використані джерела

1. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з контейнера.
2. Ничкало Н. Медіальна педагогіка в системі педагогічних наук / Неллі Ничкало [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ubgd.lviv.ua/konferenc/kon_ikt/plen_zasid/Nuchkalo.pdf. – Назва з контейнера.

3. Błażejowski H. Problematyka pedagogiki pracy w działalności dydaktyczno-wychowawczej i naukowo-badawczej WSP w Bydgoszczy / Henryk Błażejowski [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://repozytorium.ukw.edu.pl/handle/item/2180>. – Назва з контейнера.
4. Kaczor S., Sarleja T. Z. Pedagogika pracy w Polsce: powstanie i rozwój / Stanislaw Kaczor, Teresa Z. Sarleja // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – №2, – С. 43-53.
5. Nowacki T. W. Leksykon pedagogiki pracy / Tadeusz Waclaw Nowacki. – Radom : Wyd. Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji, 2004. – 342 s.
6. Nowacki T. Organizacja i zadania Instytutu Kształcenia Zawodowego / Tadeusz Nowacki. – Warszawa. – 1973.
7. Nowacki T. Podstawy dydaktyki zawodowej. Wydanie drugie / Tadeusz Nowacki. – PWN, 1973. – 544 s.
8. Mały słownik pedagogiki pracy / [pod red. Tadeusza Waclawa Nowackiego, Zygmunta Wiatrowskiego]. – cz. 1, 2, 3, 4. – Warszawa : Instytut Kształcenia Zawodowego, 1977-78.
9. Pomykała W. Encyklopedia pedagogiczna / Wojciech Pomykała (red.). – Warszawa : Fundacja Innowacja, 1996. – 1014 s.
10. Rachalska W. Pedagogika pracy / Wanda Rachalska, Zygmunt Wiatrowski. – Warszawa : Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1978. – 226 s.
11. Szłosek Franciszek Rozwój czy stagnacja pedagogiki pracy / Zygmunt Wiatrowski, Kazimierz Ciżkowicz // Pedagogika pracy i andragogika z myślą o dorastaniu, dorosłości i starości człowieka w XXI wieku. Oprac. zbiorowe. – Włocławek : Włocławskie Towarzystwo Naukowe : Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, 2007. – T. 1. – 497 s.
12. Wiatrowski Z. Pedagogika pracy w połowie lat osiemdziesiątych / Zygmunt Wiatrowski [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://repozytorium.ukw.edu.pl/handle/item/2394>. – Назва з контейнера.
13. Wiatrowski Z. Początki, rozwój i aktualny stan pedagogiki pracy w Polsce. Cz. I. Relacja i refleksja okolicznościowa z okazji 40-lecia Pedagogiki Pracy / Zygmunt Wiatrowski // Edukacja ustawiczna dorosłych. – 2012. – №2. – S. 7-13.
14. Wiatrowski Z. Podstawy pedagogiki pracy / Zygmunt Wiatrowski. – Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2005. – 547 s.
15. Wiatrowski Z. U podstaw pedagogiki pracy / Zygmunt Wiatrowski // Szkoła–Zawód–Praca : Materiały ze Zgrupowania Naukowego. – IKZ : Złotów, 1973. – Instytut Kształcenia Zawodowego, Warszawa, 1974.

Kohut S. Y.

BECOMING AND DEVELOPMENT OF INSTITUTE OF PROFESSIONAL EDUCATION IN POLAND AS ENVIRONMENT OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES' OF PEDAGOGY OF LABOR FORMATION

The history of Institute of Professional Education (IPE) becoming and development in Poland is considered in the article. The special attention is paid to the development of scientific research directions of IPE scientific workers in the field of developing theoretical and methodological principles of pedagogy of labor. The author also focusses on the significance of Tadeusz Waclaw Nowacki's scientific work, the founder and director of IPE, and the activity of the All-Polish seminar of pedagogy of labor for the development of pedagogy of labor as a pedagogical sub discipline and Polish professional education in general. Thematic sections of the seminar are presented and leading scientists of pedagogy of labor whose researches influenced the modern and future development of pedagogy of labor are mentioned.

It is summarized that for the first ten years of its activity IPE developed not only principles of pedagogy of labor as a pedagogical sub discipline, and was supporting professional education of Poland scientifically and methodically, but also initiated professional training of a specialist in pedagogy of labor. It is stressed that since the 80-s pedagogy of labor has been developing in three directions, namely: as a scientific sub discipline that supports professional education of Poland scientifically and methodically, as institutional centers, and as a basement for the development of a pedagogical specialty of "pedagogy of labor".

Studying the experience of IPE activity in Poland, evaluating its positives and difficulties in the tasks' realization might indicate specific "painful points" in the development of professional education, assess the potential of professional education and its theoretical and methodological support realistically, and caution against possible risks using innovative resources. We suppose that further research might be reasonably done in the direction of the analysis of pedagogy of labor scientific schools' researches in Poland, and the formation of the content of the specialist's in pedagogy of labor professional training system.

Key words: *Institute of Professional Education, pedagogy of labor, Poland, professional education.*

Стаття надійшла до редакції 08.12.2016 р.